

Nr 197

Av herrar Hedlund och Ohlin, *angående konstnärstipendier m. m.*

(Lika lydande med motion nr 163 i Första kammaren)

Under de senaste åren har en upprustning skett av samhällets kulturfrämjande åtgärder, samtidigt som de konstnärer som fått del av samhällets stöd kunnat arbeta helt fritt. Utvecklingen på det kulturpolitiska området har därmed gått åt rätt håll, och vi förutsätter att det samhälleliga kulturstödet även under de närmaste åren kommer att undergå en kraftig utökning.

Enligt vår uppfattning bör utbyggnaden av det statliga kulturstödet ske i en betydligt hastigare takt än som föreslagits i statsverkspropositionen, och större vikt bör fästas vid spridandet av resultatet av de kulturpolitiska ansträngningarna. Möjligheterna, speciellt för människorna utanför Stockholm, att i ökad utsträckning få tillgång till och kontakt med den seriösa kulturen i olika former måste avsevärt förbättras.

Allt går emellertid inte att göra omedelbart, då dels det statsfinansiella utrymmet för insatser på kulturpolitikens område är begränsat och dels vissa åtgärder måste bli föremål för ett mer omfattande utredningsarbete innan de kan verkställas.

Musiklivet

Med hänvisning till vad vi ovan anfört rörande spridningen av kulturprodukter vill vi fästa uppmärksamheten på de svåra förhållanden, som de symfoniska orkestrarna utanför Stockholm arbetar under. De ekonomiska resurserna är otillräckliga och orkestrarna ofta underbemannade, vilket verkar hämmande på den musikaliska kvaliteten. Till kommande års riksdag emotser vi därför förslag till en angelägen upprustning av det statliga stödet till landsortens musikliv.

Konstnärstipendier

I statsverkspropositionen föreslås att anslaget till konstnärstipendier för budgetåret 1965/66 skall utgöra sammanlagt 2 474 000 kr. Förslaget innebär en ökning med 480 000 kr., vilket är avsevärt mindre än ökningen innevarande budgetår. Detta belopp bör enligt propositionen fördelas så, att 150 000 kr. anslås till stipendier av understöds- och pensionskaraktär åt

Bihang till riksdagens protokoll 1965. 4 saml. Nr 197—202

konstnärer inom måleri m. m. samt gruppen konstnärer i övrigt. Resterade 330 000 kr. föreslås användas till en ökning av antalet större arbetsstipendier åt samtliga grupper utom tonsättarna.

Den föreslagna ökningen är naturligtvis välkommen men i ett par avseenden helt otillräcklig.

Åt gruppen konstnärer inom måleri m. m. bör ytterligare 126 000 kr. ställas till förfogande för en ökning av antalet större arbetsstipendier. Den sammanlagda ökningen av antalet större arbetsstipendier åt denna grupp bör alltså enligt vår mening vara 20 st. i likhet med vad Konstnärernas riksorganisation (KRO) har begärt. Om departementschefens förslag i detta avseende bifalles, kommer endast 40 st. större arbetsstipendier att kunna utdelas inom denna grupp. Detta är klart otillräckligt med tanke på det stora antalet kvalificerade svenska konstnärer inom måleri, grafik, skulptur m. fl. områden som tillhör denna grupp.

Någon anslagsökning för att möjliggöra en ökad utdelning av s. k. mindre arbetsstipendier åt konstnärer inom måleri m. m. föreslås inte i propositionen. Enligt vår mening är det särskilt angeläget, att antalet mindre arbetsstipendier åt denna grupp kraftigt utökas. Som ovan sagts är antalet konstnärer i denna grupp relativt stort; vidare har dessa konstnärer ofta mycket betydande materialkostnader i sitt arbete. De mindre arbetsstipendierna har också särskilt stor betydelse för de yngre konstnärerna inom respektive grupper. Vi vill därför föreslå, att 200 000 kr. ställs till förfogande för utdelning av ytterligare 40 mindre arbetsstipendier inom gruppen konstnärer inom måleri m. m. Vidare vill vi föreslå att det belopp om 29 000 kr., som Konstnärernas riksorganisation hemställt om för utdelning av resestipendier, även skall utgå.

Sammanfattningsvis innebär alltså vårt förslag beträffande konstnärer inom måleri m. m., att anslagsbeloppet bör höjas med ytterligare 355 000 kr. till sammanlagt 1 007 000 kr.

Beträffande gruppen författare och översättare föreslås i propositionen en ökning av anslaget med 144 000 kr. för att möjliggöra utdelandet av ytterligare 12 st. större arbetsstipendier. Emellertid har departementschefen samtidigt föreslagit att två av dessa stipendier skall gå till utövare av kulturjournalistisk verksamhet, vilka tidigare inte kommit i åtnjutande av stipendier via Sveriges författarfond. Vidare har föreslagits, att stipendier till gruppen dramatiker som tidigare fått stipendier via Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd, fr. o. m. nästa budgetår skall införas under Sveriges författarfonds anslag. Dessa omdisponeringar medför att utrymmet för utdelandet av nya större arbetsstipendier till de grupper som tidigare sorterat under författarfonden blir mycket begränsat. Vi vill därför föreslå en ytterligare ökning av antalet stipendier till gruppen författare och översättare med 5 st. Anslagsbeloppet föreslås därför höjt med 60 000 kr. till 564 000 kr.

Konstnärbelöningar

I föregående års statsverksproposition föreslogs inrättandet av särskilda konstnärbelöningar. I samband med riksdagsbehandlingen av detta förslag framfördes stark kritik mot konstnärbelöningarna från vårt håll. Bl. a. påpekades svårigheten att inbördes gradera konstnärer verksamma på helt olika områden. Hur jämför man exempelvis en författares verk med en skulptörs? När man tvingas välja, blir risken stor för att belöningarna företrädesvis kommer att utdelas till förhållandevis självklara kandidater, som ofta ligger i ett sådant inkomstläge att de inte blir delaktiga av något som helst penningbidrag på grund av reduktionsregelns utformning.

I samband med utdelningen av de beslutade konstnärbelöningarna har det visat sig att våra farhågor var välgrundade. Av de 300 000 kr. som anvisades till konstnärbelöningar kommer enligt uppgift från statskontoret mindre än hälften att behöva tas i anspråk för utdelning till de belönade konstnärerna. Under 1964 har endast 10 av de belönade konstnärerna haft någon ekonomisk glädje av konstnärbelöningen.

Det kan också erinras om den skarpa kritik mot konstnärbelöningarna som framförts av de kulturella yrkesutövarnas egna fackorganisationer.

Departementschefen föreslår i årets statsverksproposition en mindre ändring av reduktionsregelns utformning »på grundval av vunna erfarenheter».

Enligt departementschefens förslag skall i fortsättningen belöningens storlek reduceras med 75 % av skillnaden mellan konstnärens egen inkomst och ett basbelopp. För belöningsinnehavare med inkomst under ett basbelopp föreslås belöningen dock utgå med skillnaden mellan fem basbelopp och innehavarens hela inkomst utan reducering.

Den föreslagna ändringen innebär visserligen ett steg i rätt riktning, men fortfarande kvarstår nackdelen att de ekonomiska incitamenten för belöningsinnehavarens fortsatta konstnärliga arbete alltför kraftigt minskas och att många av belöningsinnehavarna kommer att ha mycket begränsad eller ingen alls ekonomisk glädje av konstnärbelöningen.

Med den reduktionsregel som föreslås i årets proposition kommer belöningen helt att försvinna när konstnären nått en egen inkomst av något mer än 31 000 kr. Med tanke på att det här rör sig om utomordentligt högt förtjänta konstnärer, som dessutom är relativt gamla, anser vi det rimligt, att den egna inkomsten får nå ett betydligt högre belopp utan att konstnärbelöningen helt försvinner.

Mot den ovan skisserade bakgrunden vill vi föreslå en ny kraftigt förbättrad reduktionsregel. För det första anser vi att belöningen för alla innehavare skall utgå med fem basbelopp (f. n. = 25 000 kr.) även om de inte har några egna inkomster. Vidare vill vi föreslå att reduktionsregeln utformas så att belöningens storlek reduceras med 50 % av innehavarens egen inkomst. Den av oss föreslagna reduktionsregeln har, förutom att den

är betydligt enklare, bl. a. följande fördelar jämfört med det förslag som återfinns i statsverkspropositionen:

1. Varje belöningsinnehavare får en garanterad årsinkomst om minst 25 000 kr. (f. n. endast 20 000 kr.).
2. De ekonomiska incitamenten till fortsatt konstnärligt arbete minskar avsevärt mindre med vårt förslag än med propositionens.
3. Belöningsinnehavaren kan nå en inkomst av 50 000 kr. utan att belöningen helt upphör att utgå.
4. Konstnärsbelöningarna kommer att för betydligt fler innehavare få en ekonomisk betydelse — inte bara vara en hedersbevisning.

Den av oss föreslagna reduktionsregeln kommer utan tvivel att medföra något ökade kostnader för staten. Vi vill därför föreslå att till konstnärsbelöningar anvisas ett förslagsanslag av 800 000 kr.

Inte bara reduktionsregeln har rönt kritik i samband med utdelningen av konstnärsbelöningar innevarande budgetår, utan även själva urvalet av belönade har kritiserats. Utdelningen har tillgått så att Akademien för de fria konsterna, Konstnärsstipendienämnden, Musikaliska akademien och Sveriges författarfond fick inkomma med inbördes ograderade förslag om vardera 10 till 15 belöningsinnehavare. På det viset fick Kungl. Maj:t sammanlagt 51 namnförslag att ta ställning till. En undersökning visar emellertid att man vid utdelandet av konstnärsbelöningarna bara i 11 fall följde dessa förslag. I övriga 14 fall gick man förbi de förslagsställande organen och tog helt nya namn. Enligt vår uppfattning bör det slutliga avgörandet av vilka som skall få konstnärsbelöningar ligga hos Kungl. Maj:t, men vid detta avgörande bör Kungl. Maj:t i regel hålla sig inom de förslag som upprättats av de förslagsställande organen.

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader

I motionerna I: 273 och II: 316 till förra årets riksdag påminde vi om det positiva gensvar som den s. k. procentregeln erhöll vid 1962 års riksdag. Regeln syftar som bekant till att i anslagen till statliga byggnader bör inräknas medel för konstnärlig utsmyckning ej understigande en procent av byggkostnaderna. Detta har vi tolkat så att den sammanlagda medelsanvisningen till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader skall vara *minst* en procent av byggkostnaderna.

Tyvär har dock inte vare sig i årets eller de bägge närmast föregående årens förslag från Kungl. Maj:t några åtgärder vidtagits för procentregelns återinförande.

I statsverkspropositionen föreslås anslaget för konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader höjt med 400 000 kr. till 1 600 000 kr. I avvaktan på att procentregeln åter skall gälla föreslår vi att riksdagen beviljar en betydlig, i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag, höjning, nämligen med ytterligare 400 000 kr. till sammanlagt 2 000 000 kr. Denna åtgärd bör dock be-

traktas som ett provisorium innan procentregeln återinförs och som ett medel att i snabbare takt nå den härför erforderliga anslagsnivån.

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

Styrelsen för Sveriges författarfond har föreslagit att bibliotekersättningens grundbelopp höjs från 5 öre till 8 öre för lån av rättsskyddat svenskt originalverk, från 1 öre till 4 öre för lån av översatt verk, från 20 öre till 32 öre för nyttjande av svenskt referensexemplar och från 14 öre till 16 öre för nyttjande av referensexemplar i översättning. För låneantal under 500 bör enligt fondstyrelsens mening ingen individuell ersättning utgå utan förekommande belopp tillfalla fondens fria del. För låneantal över 50 000 reduceras nu författarpenningen med 60 %. Styrelsen finner en sådan stark reduktion olämplig och föreslår dels att den begränsas till 50 % och dels att gränsen för reduktionens inträdande höjes till 100 000 lån.

Departementschefen vill inte heller i år biträda styrelsens förslag utan föreslår att anslaget för nästa budgetår upptas med oförändrat belopp.

För vår del finner vi de synpunkter som styrelsen för Sveriges författarfond anfört välmotiverade och ansluter oss till styrelsens förslag. Särskilt vill vi framhålla, att bibliotekersättningarna är en ovanligt angelägen form av samhälleligt kulturstöd, eftersom det inte är fråga om anslag till stipendier o. d. utan om regelrätt ersättning för utfört arbete.

Vi vill alltså föreslå, att anslaget uppräknas med 1 696 000 kr. till 3 716 000 kr. Vi föreslår därjämte att de av författarfondens styrelse föreslagna nya reglerna för disposition av författarfondens medel skall gälla.

De av oss i denna motion föreslagna förbättringarna uppgår netto sammanlagt till 2 811 000 kr. i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag.

Under hänvisning till vad vi ovan anfört får vi hemställa,

I. att riksdagen å åttonde huvudtitelns driftbudget för budgetåret 1965/66 måtte anvisa

a) ett reservationsanslag om 2 889 000 kr. till Konstnärstipendier — en ökning med 415 000 kr. i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag — att användas i enlighet med vad som föreslagits i motionen,

b) ett förslagsanslag om 800 000 kr. — en ökning i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 300 000 kr. — till Konstnärbelöningar,

c) ett reservationsanslag om 2 000 000 kr. — en ökning i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 400 000 kr. — till Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader,

d) ett förslagsanslag om 3 716 000 kr. — en ökning i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 1 696 000 kr. — till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk

genom bibliotek m. m. i enlighet med av oss i motionen föreslagna grunder;

II. att reduktionsregeln för konstnärsbelöningar ändras i enlighet med av oss i motionen angivna grunder,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till nästa års riksdag om ökat stöd till landsortens musikliv samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte ge till känna vad i motionen anförts beträffande anslaget till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader.

Stockholm den 26 januari 1965

Gunnar Hedlund

Bertil Ohlin
